“Господи, Исусе Христе, Боже мой,
помилуй мене грешнаго”

Веднъж трябваше да напиша автобиографията си. Написах:

“Покойната ми баба Йована, по баща Петкович, от Брани Дол над Моско, останала рано вдовица. Имала четирима сина.

Най-старият син емигрирал в Америка.

Стигнал някак си до мината Гар в Индиана (*правилно: Монтана, бел. пр.*) и започнал работа като миньор.

През 1920 година загинал на двайсет и четири годишна възраст, защото в мината паднала греда на главата му.

В селото на баща ми, Мириловичи (последна поща Билеча), пристигнали така американските спестявания на чичо ми и обезщетение от минната компания.

Пристигнали още и неговият джобен часовник *отеда*, официалният черен костюм за излизане, пет чифта колосани нагръдници, чифт червено-бели обувки на дупчици, гети и седефени копчета за риза.

Пристигнала и снимката на чичо ми: с високо чело, светли подстригани мустачки, неизразим копнеж в погледа, костюм с ниски ревери, твърда яка и папийонка – всичко това с цвят на избледняла сепия.

Баба ми поделила обезщетението между тримата останали синове.

Дъщерите не се броели. Иначе, те били три.

Единият син построил нова къща и нова цистерна в село Мириловичи и останал тук чак до смъртта си. По време

на големите суши единствено в нашата щерна имало вода и всички идвали да си наливат.

Вторият син завинаги се преселил на север, в областта Бачка, на самата унгарска граница; купил имот и станал най-уважаваният човек в този край.

Третият, покойният ми баща Гойко, когото баба ми, като най-малък, обичала най-много и единствен изпратила в училище, с парите от Гар (Индиана), продължил да се учи по света, станал господин, оженил се за девойка от старата сараевска фамилия Велимирович и така, през 1937 година, съм се родил аз, в град Сараево и съм се научил да различавам Вивалди от Бокерини, скоч от бърбън, Брак от Пикасо (в кубистичния период), *Dom Perignon* от *Laurent Perrier*, всичките най-уважавани неща в живота!

Ако онази гнила греда в рудника Гар (Индиана), много години преди да се родя, не беше паднала на главата на нещастния ми чичо, вероятно нямаше да стана писател. В най-добрия случай, щях да съм пастир, нощен пазач или министър на културата.”

Останала за втори път вдовица, с две дъщери и двама сина, баба ми по майчина линия, госпожа Елка Велимирович, за да преживява, държала малък пансион за посериозни ергени на Улица Краля Петра. Двете й дъщери били хубавици и помагали на майка си в работата. Предвоенният генералщабен капитан първи клас, Павле Илич, се влюбил в леля ми Милена и отишъл заедно с нея на война; през 1942 година четниците пленили леля ми край Горни Милановац и я предали на немците, които обесили сто и петдесет партизани на всеки пети телеграфен стълб по пътя от Крагуевац до Белград.

Бившият капитан излезе от войната като прославен партизански генерал, но никой от семейството не искаше

повече да го види, считайки, че е виновен за смъртта на Милена.

В този малък и скромен пансион живеел и баща ми, работещ тогава като висш финансов чиновник. Човек с навици, държащ на реда, строг и понякога твърде прям, напредвал в службата, оженил се за втората сестра, Бояна, която го очаровала с естествената си изисканост и свирене на китара. Уроци й давал някакъв тайнствен ерген, за когото в семейството се говореше, че бил таен агент на Коминтерна и че само минавал през Сараево заради някаква мистериозна задача. В случая на женитбата на баща ми, селско момче, което с много усилия завършило образованието си, с градска красавица от добър произход, се крие загадка – тук се свързват почти несъединими светове, чийто плод, по някаква случайност, съм аз. Винаги строго облечен, никога, дори и у дома, без вратовръзка и жилетка, баща ми до смъртта си беше свързан със своя планински херцеговски произход, отстоявайки езика на предците си.

През 1941 година отива като запасен офицер на война, където го пленяват и го изпращат за четири години в лагер за офицери в Нюрнберг. На новата власт, след войната, са нужни специалисти-финансисти, на които може да разчита, и той, зает със създаване на новата държава, пристига от Белград в Сараево, едва след една година, за остатъците от предишния си живот – мен и покъщнината, която някой е запазил. Едва стигнали в Белград, го изпращат за две години да уреди финансовите дела в новооснованите посолства в страните от Северна и Южна Америка. След това е основавал много банки в страната и е бил техен пръв директор. Често съм казвал, че съм роден в семейството на беден директор на банка, което, всъщност, беше истина; когато умря, в сметката на баща ми имаше точно толкова пари, кол-

кото да се купи ковчег и да се плати превоза му до Херцеговина. Излизайки в пенсия, той се пресели в Дубровник, за да бъде колкото се може по-близо до Херцеговина, чиито планини виждаше от терасата на къщата си. През последните двайсет години от живота си, заобиколен от богата библиотека с исторически книги, той, търсейки собствените си корени, изучава родословното си дърво, но изобщо не завършва този ръкопис. Преди смъртта си иска от мен да го погреба в селското гробище на Мириловичи, където трябваше да изкопаем гроба в камънака с динамит. Учудваше ме този избор; защо не искаше да почива в Дубровник, където беше живял толкова дълго, в Бониново, едно от най-хубавите гробища в Европа, откъдето погледът стига чак до Италия, а на селското гробище, по което пасат овце и кози? Но какво беше за него морето? Нищо. Преди всичко, този спокоен, строг човек със сиви очи, притежаваше историческа памет. Сякаш е знаел, че много сръбски гробове в Дубровник ще бъдат осквернени през тази война, а надгробните плочи – разбити, и че никой от роднините няма да може да запали свещ на тях.

Признавам, никога не сме били прекалено близки. Нервираше го моят странен занаят, далеч от реалността, моето поведение, а вероятно и това, че, макар и без да искам, му напомнях онова, което искаше да забрави – семейството на майка ми. Като всички херцеговци, никога не ме целуна, само по мъжки ме прегръщаше и потупваше по рамото. И това беше всичко. Никога не споменаваше книгите, които бях написал, въпреки че му изпращах всяка с посвещение. Когато умря, втората му жена измъкна от бюрото му голям дебел пакет в жълт плик, пристегнат с ластик. Отворих го и пред мен се оказа купчина изрезки от вестници, изрязвани грижливо; тук се намираха много статии, които бях писал,

рецензии за мои книги и представления, дори и най-незначителните съобщения от по няколко реда за това къде и с кого съм бил, а и под най-малките и най-незначителните стояха датата и името на вестника, където е публикувано, изписани с красивия му почерк. Никога не ходеше на църква, макар че не беше атеист. Сигурно поповете, които рядко идвали в затънтеното му село и за които по този случай били организирани истински малки угощения, докато гладните деца с широко отворени очи гледали от ъглите това изобилие, са му оставили неприятни спомени.

Започна наистина да ми липсва, едва когато си отиде завинаги. Виновен съм пред него. Изобщо не го заведох до Гърция, мислейки, че за това винаги ще има време, а на него толкова му се искаше!

Все пак, ето, през тази нощ е тук, в хилендарската църква, с мен, и почти виждам колко му е неприятно, че не може да следи молитвения ритуал...